

Virksomhedsøkonomi B, særligt gymnasialt fag til brug for merkantile EUX-forløb

Supplerende vejledning til eksamensprojektet

Vejledningen præciserer, kommenterer, uddyber og giver anbefalinger vedrørende tilrettelæggelsen af eksamensprojektet i det særligt gymnasiale fag til brug for merkantile EUX-forløb. Den indfører ikke nye bindende krav, men skal ses som et supplement til den eksisterende vejledning.

Indeværende supplerende vejledning har til hensigt at skabe inspiration til, hvordan processen i det afsluttende forløb didaktisk og pædagogisk kan tilrettelægges.

Citater fra læreplanen er anført i kursiv.

Indholdsfortegnelse

Overordnet ramme for eksamensprojektet	1
Didaktiske overvejelser	2
Virkelighedsnære problemstillinger	2
Det induktive undervisningsprincip	2
Samarbejdet på skolen – fælles forberedelse og planlægning	2
Samarbejdet mellem skole og case-virksomhed	2
Case-virksomhedens rolle	2
Planlægningsmøde med case-virksomhed	3
Skolens rolle	3
Projekttoplægget	3
Tilrettelæggelse	4
Tidsmæssig placering af forløbet	4
Planlægning forud for projektforløbet (elever)	4
Projektforløbet	4
Eksamen	5
Forberedelse forud for eksamen (eksaminator)	5
Forberedelse til eksamen (elever)	6
Bedømmelse	6
Bilag 1	7

Overordnet ramme for eksamensprojektet

Didaktiske overvejelser

Indeværende supplerende vejledning har til hensigt at skabe inspiration til, hvordan processen i det afsluttende forløb didaktisk og pædagogisk kan tilrettelægges.

Virkelighedsnære problemstillinger

*Undervisningen omfatter et afsluttende projektforsløb. Forsløbet tilrettelægges med en **høj grad af autenticitet**, og således at elevernes evne til at diskutere og vurdere virksomhedsøkonomiske problemstillinger med **anvendelse af fagets teori i en virkelighedsnær kontekst** udfordres.*

Det anbefales, at underviseren finder eller udvælger en relevant virksomhed til brug for eksamensprojektet. Eftersom eksamensprojektet skal tilrettelægges med en høj grad af autenticitet, samt foregår i en virkelighedsnær kontekst, kan det med fordel være en lokal virksomhed. Skolens lærepladsservice kan eventuelt være behjælpelig med at finde en velegnet virksomhed. I de projektforsløb der tilrettelægges i samarbejde med en lokal case-virksomhed, kan afsættet med fordel tages i virksomhedens økonomiske udvikling og de udfordringer virksomheden står over for.

Det induktive undervisningsprincip

Det induktive undervisningsprincip er centralt i bestræbelserne på at udfordre eleverne i deres kompetencer i faget.

Det induktive undervisningsprincip ses som helt centralt i forhold til at arbejde med eksamensprojektet. Dette skyldes at eleverne gennem faget – både deduktivt og induktivt har arbejdet med at tilegne sig fagets økonomiske kompetencer. Eksamensprojektet anbefales at være en afsluttende del af elevernes undervisningsforsløb, hvormed de gennem induktiv tilgang til eksamensprojektet kan få sat deres kompetencer i spil og det øger elevernes motivation og ejerskab ved projektet.

Samarbejdet på skolen – fælles forberedelse og planlægning

I tilrettelæggelsen af projektforsløbet anbefales det at skolens undervisere (hvis man er flere) samarbejder og ser planlægning af projektforsløbet som fælles forberedelse af den afsluttende del af undervisningen i virksomhedsøkonomi b. Samtidig kan det være lettere, at finde en case-virksomhed der ønsker at være en del af projektet, da denne får mulighed for at nå ud til flere elever. Dette kan samtidigt være medvirkende til at styrke faggruppearbejdet. Fælles forberedelse og planlægning af projektforsløbet kan give faggruppen konstruktive dialoger om, hvordan bekendtgørelsen kan fortolkes og styrke en ensartethed i undervisningens tilrettelæggelse og afvikling, så eleverne er klædt godt på til eksamen.

Samarbejdet mellem skole og case-virksomhed

Samarbejdet mellem case-virksomhed og skole er essentiel for et velafviklet forløb. Det anbefales derfor, at der forelægges en klar ramme og indbyrdes forpligtigelse i dette samarbejde. Derudover anbefales det, at valget af case-virksomhed beror på elevens mulighed for indblik i en efterfølgende mulig læreplads-virksomhed.

Nedenstående er et forslag til en sådan ramme mellem case-virksomhed og skole:

Case-virksomhedens rolle

Virksomheden forpligter sig til at holde et oplæg, hvor hovedområdet fra kernestoffet i virksomhedsøkonomi b på EUX inddrages. Ligeledes forpligter virksomheden sig til at stille relevante data (fx årsrapporter m.m.) til rådighed for eleverne. Oplægget afsluttes med, at virksomheden præsenterer en række tiltag eller udfordringer, som virksomheden står overfor. Dette gøres for at give eksamensprojektet høj grad af autenticitet, så der netop er fokus på arbejdet med virkelighedsnære problemstillinger.

Problemstillinger hos virksomheden kunne eksempelvis tage afsæt i:

- Forventet øget konkurrence og pres på salgspriser
- Knaphed på ressourcer og forventede stigende indkøbspriser
- Investering i IT-system eller centrallager
- Den grønne omstilling (cirkulær økonomi)
- Disruption eller deleøkonomi

Oplægget afsluttes med en spørgerunde, hvor eleverne har mulighed for at stille spørgsmål til virksomheden. Disse spørgsmål kan med fordel forberedes inden oplægget.

Oplægget kan med fordel tilrettelægges så det afholdes hos case-virksomheden, såfremt der er mulighed for dette. Alternativt kan oplægget afholdes på skolen. Det er dog at foretrække at virksomhedsoplægget finder sted hos virksomheden for at understrege autenticiteten i projektet overfor eleverne.

Nogle virksomheder kan være tilbageholdende med at udlevere forskellige typer af oplysninger, hvilket skolen skal udvise forståelse for. I samarbejdet mellem skole og virksomhed er det derfor vigtigt at det sikres, at eleverne har de fornødne informationer, data og empiri til at kunne løse opgaven. Derudover kan det være nødvendigt at eleverne informeres om at ikke alt, hvad de eventuelt hører eller ser på virksomhedsbesøget/oplægget vil være tilgængeligt efterfølgende og det derfor er vigtigt at tage noter undervejs i virksomhedens præsentation. Ligeledes er det hensigtsmæssigt, at eksaminator udarbejder et notat til censor med de informationer, som eleverne har fået som ikke fremgår af de udleverede dokumenter.

I det indbyrdes samarbejde mellem case-virksomhed og skole er det samtidigt vigtigt, at have klare forventninger til ressourcer og tidforbrug. Det tilrådes at skolen tilrettelægger projektførløbet således, at case-virksomheden skal anvende ca. 2-4 timer til selve oplægget, derudover forberedelse forud for et eventuelt besøg, korrespondance vedr. problemstillinger eleverne skal løse og andre praktiske elementer i forbindelse med samarbejdet.

Planlægningsmøde med case-virksomhed

Case-virksomheden og underviseren mødes og gennemgår virksomhedens oplæg inden præsentation af projektførløbet for eleverne. Dette gøres for at finjustere og tilpasse virksomhedens oplæg til EUX-eleverne. Derved sikres, at virksomhedens oplæg kommer omkring kernestoffet til virksomhedsøkonomi B på EUX, så eleverne kan udarbejde et fyldestgørende eksamensprojekt og opnå fagfaglig fordybelse.

Den projektansvarliges rolle

Den projektansvarlige (kan være en underviser, koordinator eller leder) er facilitator for projektførløbet og forpligtiger sig derfor for at stå for hele projektførløbet. Case-virksomheden bidrager med oplæg, evt. materiale og udkast til problemstilling(er). Den projektansvarlige skal derfor sørge for indkaldelse til møder med case-virksomheden, samt tilrettelæggelse og afklaring på dato for oplæg mm. På baggrund af ovenstående samarbejde udarbejder den projektansvarlige et projektoplæg, der gives til eleverne, som danner ramme om eksamensprojektet og er også det dokument, der med fordel kan sendes til en eventuel censor. Projektoplægget skal sikre, at eleverne kan demonstrere, at de faglige mål til virksomhedsøkonomi B på EUX er nået.

Det er underviseren der er ansvarlig for at afvikle projektførløbet med eleverne og derudover har selve elevkontakten og vejledningen undervejs i forløbet.

Projektoplægget

Projektoplægget tilvejebringes af ovenstående i et samarbejde mellem den projektansvarlige og case-virksomhed. I projektoplægget (jf. ovenfor) indskrives formelle krav og formalia til elevernes projektrapport, der bidrager til at eleverne kan opfylde de faglige mål for faget.

Projektoplægget kan lægge op til at elevernes selv skal udarbejde en problemformulering på baggrund af problemstillingerne der italesættes under case-virksomhedens oplæg. Der kan også være en problemformulering der er formuleret af underviseren med afsæt i case-virksomhedens problemstillinger. Her bør det være den enkelte undervisers vurdering, i forhold til det konkrete hold og elevforudsætninger.

Såfremt det officielle projektoplæg lægger op til, at eleverne selv skal udarbejde en problemformulering på baggrund af case-virksomhedens oplæg, anbefales det at der i projektoplægget er en guide til, hvad elevernes problemformulering skal indeholde og eventuelle eksempler hertil. Ved at lade eleverne formulere deres egen problemformulering øges selvstændigheden og ejerskabet i eksamensprojektet og eleverne ledes naturligt over i at skulle demonstrere kompetencerne fra den økonomiske kompetenceblomst.

Tilrettelæggelse

Tidsmæssig placering af forløbet

Undervisningen omfatter et **afsluttende projektforb**løb. Forløbet tilrettelægges med en høj grad af autenticitet, og således at elevernes evne til at diskutere og vurdere virksomhedsøkonomiske problemstillinger med anvendelse af fagets teori i en virkelighedsnær kontekst udfordres. Projektforbløbet tilrettelægges i øvrigt under hensyn til, at eleverne udfordres i forhold til en bred vifte af fagets mål. **Projektforb**løbets tidsramme er 15-20 timer. Projektforbløbet gennemføres individuelt eller i grupper, og projektforbløbet dokumenteres i en projektrapport, som jf. 4.2 indgår i eksaminations- og bedømmelsesgrundlaget ved prøven.

I tilrettelæggelse og planlægning af eksamensprojekt i virksomhedsøkonomi B skal forløbet placeres som den afsluttende del af undervisningen. Eleverne har på denne måde været igennem fagets kernestofområder inden påbegyndelse af eksamensprojektet, hvilket giver eleverne de bedste forudsætninger for at udarbejde eksamensprojektet.

Planlægning forud for projektforb

løbet (elever)

Forud for projektoplægget introduceres eleverne til selve projektforbløbet og valget af case-virksomhed. Endvidere rådes underviseren til at afsætte tid i undervisningen forud for projektoplægget til, at eleverne kan tilegne sig viden om case-virksomheden og på forhånd have indsamlet relevant information. Dette vil være medvirkende til at give eleverne mulighed for, efter oplægget, at stille kvalificerede spørgsmål, samt give dem en god start på processen. Derudover kan det sikre at eleverne er bekendt med både omfang og forventninger på forhånd. Det har den fordel at praktiske spørgsmål omkring forløbet ikke overskygger den information eleverne har mulighed for at få gennem oplægget og den efterfølgende spørgerunde.

Projektforb

løbet

Projektforbløbet kan med fordel struktureres som et afsluttende 4-dages projektforbløb, hvor eleverne ikke har anden undervisning. Dette kan være medvirkende til at sikre eleverne tid til fordybelse i projektet, da de ikke skal forholde sig til anden undervisning eller andre afleveringer i projektperioden. Derudover har eleverne på den merkantile EUX i forvejen flere afsluttende projekter, hvormed en sådan tilrettelæggelse at eksamensprojektet kan afhjælpe denne udfordring.

Eksempel på tids- og projektplan:

Dag 1: Introduktion og opstart af eksamensprojekt

- Eleverne introduceres til eksamensprojektet, deadline, formalia etc.
- Case-virksomhed holder oplæg om problemstillingen
- Udarbejdelse af grupper* (elever kan arbejde individuelt, såfremt det ønskes)
- Udarbejdelse af tids- og procesplan af grupperne eller den enkelte elev

*I forbindelse med gruppedannelse til eksamensprojektet i virksomhedsøkonomi er det hensigtsmæssigt at man matcher eleverne efter fagligt niveau.

Dag 2: Vejledning og arbejde med eksamensprojektet

- Eleverne arbejder selvstændigt – eller i grupper videre med projektet
- Eleverne deltager i obligatorisk vejledning med underviser. Vejledningen er obligatorisk for at sikre, at alle elever kommer godt fra start og at underviseren kan følge med i processen

Dag 3: Vejledning og videre arbejde med eksamensprojektet

- Eleverne arbejder selvstændigt – eller i grupper videre med projektet
- Eleverne deltager i obligatorisk vejledning med underviser. Vejledningen er obligatorisk for at sikre, at alle elever er godt i gang med skriveprocessen
- Der kan med fordel etableres fælles vejledninger, workshops eller lignende, hvor underviseren kan understøtte elevernes proces

Dag 4: Aflevering af eksamensprojekt

- Eleverne arbejder selvstændigt – eller i grupper videre med projektet
- Eleverne afleverer med dagens afslutning eksamensprojektet

Eksamen

Eksaminationstiden er ca. 40 minutter pr. eksaminand. Eksaminandens præsentation og fremlæggelse af projektet suppleret med uddybende spørgsmål fra eksaminator kan højst omfatte halvdelen af eksaminationstiden. Der gives ingen forberedelsestid.

Forberedelse forud for eksamen (eksaminator)

Der afholdes en projektprøve med udgangspunkt i eksaminandens projektrapport fra det gennemførte afsluttende projektforsløb, jf. pkt. 3.2.

Eksaminationen er todelt. Første del består af eksaminandens præsentation af projektforsløbet fra undervisningen suppleret med uddybende spørgsmål fra eksaminator. Anden del af eksaminationen former sig derefter som en uddybende samtale med udgangspunkt i eksaminandens projektrapport og relevante faglige mål.

Det anbefales at eksaminator laver en klar og tydelig beskrivelse af det afsluttende projektforsløb til eksaminator, hvor det tydeligt fremgår hvordan skolen har gennemført det afsluttende projektforsløb i virksomhedsøkonomi. Her kan der være brug for at supplere den projektbeskrivelse, som eleverne har fået udlevet. Det kan her være hensigtsmæssigt at man tydelige følgende overfor censor:

- Tidsperioden, som projektet er forløbet henover
- Mængde af kilder og data, som man fra skolen side er stillet til rådighed for eleverne
- Hvor og hvordan eleverne kan udvise selvstændighed i projektet
- Andre forhold, som er relevante for censor at kende

Ligeledes at det vigtigt at bemærke, at det er **projektrapporten**, som eksamen tager udgangspunkt i – dette er eksamensgrundlag. Det anbefales at dette præciseres overfor eleverne, da eksaminator og censor ikke ”bare” kan se bort fra en meget mangelfuld projektrapport, i det tilfælde hvor eksaminanden til den mundtlige eksamen demonstrerer et helt andet fagligt niveau, end det der vises i projektrapporten. *Genren er rapportform. Det er derfor ikke en mulighed at afvikle projektet, hvor produktet fx er en synopsis.* Ligeledes gælder ovenstående også for eksaminator og censor, der kan forfalde til at bruge lærebogen i faget som udgangspunktet for eksamen.

Samarbejde og dialog med censor (forventning til censor)

Før den mundtlige del af prøven giver skolen censor adgang til eksaminandens projektrapport. Eksaminator og censor drøfter inden den mundtlige del af prøven, på baggrund af oplæg fra eksaminator, hvilke problemstillinger eksaminanden skal uddybe ved den mundtlige prøve.

Forud for den mundtlige prøve aftales et møde mellem eksaminator og censor. Her skal eksaminator på forhånd have udarbejdet en række problemstillinger til hvert enkelt eksamensprojekt, som drøftelsen med censor tager udgangspunkt i. Denne drøftelse kan med fordel finde sted online (teams) for at kvalificere drøftelsen. Eksaminator og censor kan så løbende igennem drøftelsen tilrette problemstillingerne, så der efter drøftelsen imellem eksaminator og censor er enighed om hvilke problemstillinger eksaminanden skal uddybe ved den mundtlige eksamen. Flere elever kan godt blive bedt om at skulle uddybe de samme problemstillinger, men det er vigtigt, at problemstillingerne er tilpasset hvert eksamensprojekt.

Det anbefales, at både eksaminator og censor er enige om de problemstillinger eksaminanden skal uddybe, og det er hensigtsmæssigt at dette foreligger på skrift.

Det forventes at censor inden denne drøftelse har læst elevernes eksamensprojekter, således at eventuelle opklarende spørgsmål omkring rapporterne kan drøftes med eksaminator inden eksamen. Ligeledes kan det være en god idé at snakke om styrker og svagheder i de enkelte rapporter.

Styrker og svagheder i rapporterne kan med fordel defineres med udgangspunkt i de økonomiske kompetencer, samt de generelle rapportkrav som er opstillet i læreplanen til erhvervsområdeprojektet (EOP).

Forberedelse til eksamen (elever)

Efter aflevering af eksamensprojektet kan det anbefales, at opfordre eleverne til at udarbejde deres oplæg (evt. PowerPoint, Prezi mf.) til en eventuel eksamen.

Eksempelvis kan denne opfordring være et oplæg til eleverne, hvor eleverne bliver bedt om at forholde sig til følgende:

- Hvilke økonomiske informationer og data vil jeg præsentere og behandle?
- Hvilke væsentlige kendsgerninger omkring virksomheden og dens økonomi er værd at fremhæve?
- Hvilke teorier og modeller vil jeg forklare og anvende, og hvorfor?
- Hvilke(n) problemstilling/-er og økonomiske forhold vil jeg redegøre for (både omkring virksomheden og den branche virksomheden befinder sig i)?
- Hvilke analyser vil jeg demonstrere?
- Hvad vil jeg diskutere? Hvilke faglige argumenter og synspunkter vil jeg sætte op over for hinanden?
- Hvilke forhold vil jeg ud fra faglige kriterier vurdere?

Ydermere anbefales det, at man lader eleverne foretage en refleksion over, om der er sket noget i case-virksomheden og dens branche siden eksamensprojektet blev afleveret og frem til eksamen. Såfremt dette er tilfældet, kan dette med fordel medbringes ved en eventuel eksamen og eleverne kan på baggrund af de nye informationer bidrage til en diskussion af, hvorvidt det påvirker eksamensprojektets fremfundne resultater.

Bedømmelse

Bedømmelsen er en vurdering af, i hvilken grad eksaminandens præstation opfylder de faglige mål, som de er angivet i pkt. 2.1. Der gives én karakter på grundlag af en helhedsbedømmelse af eksaminandens præstation, omfattende den skriftlige projektrapport og den mundtlige eksamination

Bedømmelsen af eleven skal ses som en helhedsvurdering af det skriftlige eksamensprojekt og mundtlige præstation. Det anbefales, at der ved denne bedømmelse lægges vægt på, at enkeltelementer ikke i særlig

grad kan trække ned, diskvalificere opgaven eller omvendt trække opgaven op. I stedet lader man bedømmelsen af eleven være det samlede indtryk af eksamensprojektet, der står tilbage efter den mundtlige eksamination.

På trods af, at der kan være divergens mellem det skriftlige produkt og den mundtlige præsentation, må det tages i betragtning, at dette kan have flere forklaringer. Eksempelvis kan denne uoverensstemmelse skyldes, at eksaminanden har sværere ved at formulere sig skriftligt end mundtligt, bliver grebet af stor nervøsitet ved den mundtlige eksamen eller er kommet så langt væk fra det skriftlige arbejde, at visse pointer er glemt. Ud over en mulig mistanke om, at eksaminanden har fået uretmæssig hjælp til sin rapport som forklaringsmodel for denne divergens. Det må derfor i det enkelte tilfælde være eksaminators og censors professionelle skøn og samarbejde, der afgør niveauet for eksaminandens præstation.

Eksempler

Som inspiration til tilrettelæggelse af eksamensprojektet i virksomhedsøkonomi b på EUX, findes der på EMU eksempler, hvor Niels Brock og Campus Vejle har bidraget med at stille materiale til rådighed.